

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Hatakka Anne
Luoto Jaana
Suominen Virve

Kehittämishanke

Oppilasvalintaprosessi ympäristön suunnittelun ja rakentamisen koulutusohjelmassa

Tyrvään käsi- ja taideteollisuusoppilaitos

Työn ohjaaja Jori Leskelä
Tampere 4/2011

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Hatakka, Anne; Luoto, Jaana; Suominen, Virve
Opiskelijavalintaprosessi ympäristön suunnittelun ja rakentamisen koulutusohjelmassa
37 sivua
Huhtikuu 2011
Työn ohjaaja: Jori Leskelä

TIIVISTELMÄ

Tämä kehittämishankkeen tavoite on Tyrvään käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen ympäristön suunnittelun ja rakentamisen koulutusohjelman oppilasvalintaprosessin kehittäminen.

Kehittämishankeraportin rakenne on totutusta poikkeava. Teoreettisen viitekehyksen jälkeen tulee kirjoittajien oma pohdintaosuus, jossa nostetaan esiin sen hetkisiä ajatuksia ja niiden refleктоiva näkökulma kulminoituu johtopäätöksissä.

Kädentaitojen oppiminen vaatii opiskelijalta ominaisuuksia, kuten sinnikkyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Kyky opitun asian soveltamiseen on opiskelumotivaation säilymisen kannalta merkittävää. Tässä työssä pyrimme selvittämään onko näitä ominaisuuksia mahdollista mitata tai tuoda muulla tavoin esiin jo oppilasvalintaprosessissa. Kerätyn aineiston pohjalta pyritään löytämään uusia käytäntöjä ja analyyttisempiä ja osuvampia arvioita opiskelijoiden sitoutumisesta opiskeluun sekä heidän opiskelumotivaatiostaan.

Käytettäväksi menetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, jotka purettiin litteroimalla. Tällä menetelmällä katsottiin saatavan aitoa materiaalia opettajien ajatuksista, eikä niitä ohjattu tiukalla kysymysasettelulla.

Teemahaastatteluissa ilmenneiden tuloksien pohjalta voidaan tehdä johtopäätöksiä, että käsitteenä hakijan sisäinen motivoituneisuus ja sitoutuminen nivoutuivat yhdeksi kokonaisuudeksi ja soveltuvuuskokeessa niiden arviointeja ei juurikaan eroteta toisistaan. Sitoutumista opiskeluun soveltuvuuskokeessa pyritään mittaamaan opiskelu- ja työhistoriaa tutkimalla. Teemahaastatteluvien mielestä hakijoiden soveltuvuutta kuvaa luovuus ja lahjakkuus sekä ongelmanratkaisukyky. Haastattelutilanteen vuorovaikutteisuus, koetaan kokonaisuudessaan sangen merkittäväksi, koska se antaa lyhyessä ajassa hyvän yleiskäsityksen hakijan persoonasta ja olemuksesta. Piirustustaitoa mittaavat tehtävät todetaan haastaviksi osalle suoraan peruskoulusta tulevista hakijoista ja myös aikuisopiskelija saattaa kokea tilanteen haastavaksi. Opettajien erityisasiantuntijuus tulee saada tehokkaaseen käyttöön.

Toivomme tästä kehittämishankkeesta olevan hyötyä myös muille alan oppilaitoksille heidän suorittaessaan oppilasvalintaprosessiaan.

Asiasanat: soveltuvuus, kädentaidot, kyselytutkimus, kehittäminen

Sisällys

1 Johdanto	4
2 Kehittämishankkeen tavoitteet	5
3 Näkökulmia soveltuvuuden mittaamiseen	6
3.1 Motivaatiotekijät – sitoutuminen.....	6
3.2 Luovuus ja taiteellinen lahjakkuus.....	9
3.3 Positiivisen ajattelun merkitys oppimisessa.....	11
4. Kädentaidot	13
4.1 Kokemusperäinen oppiminen	14
4.2 Case-based reasoning	15
4.3 Havainnointiin perustuva oppiminen	16
5 Kyselytutkimuksen peruseriaatteita	20
5.1 Haastattelutyyppin valinta	21
5.2 Kyselytutkimuksen taustaa	23
6 Haastattelututkimuksen toteuttaminen ja pohtiva arviointi.....	26
7 Teemahaastattelujen tulokset	28
7.1 Motivaatiotekijät ja sitoutuminen	28
7.2 Luovuus ja lahjakkuus soveltuvuuden osa-alueina	29
7.3 Kädentaitojen ja sinnikkyiden mittaamisen haasteet	29
7.4 Resurssien hyödyntäminen	30
8 Johtopäätökset	31
8.1 Motivaatiotekijöiden ja sitoutumisen mittaaminen	31
8.2 Soveltuvuuden mittaaminen	32
8.3 Haastattelumenetelmien käyttö oppilasvalintaprosessissa	33
8.4 Kädentaitojen ja sinnikkyiden mittaaminen	34
8.5 Resurssien käytön tehostaminen	35
9 Päätäntö	37
Lähteet.....	38

1 Johdanto

Ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijaksi ottamisessa noudatetaan Opetus- ja kulttuuriministeriön päättämiä opiskelijaksi ottamisen perusteita ammatillisessa peruskoulutuksessa.

Ammatilliseen perustutkintoon haetaan perusopetuksen päättötodistuksella. Aloituspaiikkoja on myös lukion oppimäärän tai ylioppilastutkinnon suorittaneille. Heille koulutuksen järjestäjä voi varata osan perustutkinnon aloituspaikoista. Näille paikoille haetaan lukion päättötodistuksella. Oppivelvollisuuskoulun keskeyttäneitä, vähintään 17-vuotiaita, hakijoita voidaan myös valita erityisistä syistä. Opiskelijaksi ei kuitenkaan voida ottaa henkilöä, jonka sairaus tai vamma on esteenä koulutukseen osallistumiselle.

Tämän kehittämishankkeen tavoite keskittyy oppilasvalintaprosessin kehittämiseen ensisijaisesti Tyrvään käsi- ja taideteollisuus oppilaitoksen näkökulmasta. Kehittämishankkeen rakenne muodostuu päälukujen teoreettisista viitekehyksistä. Lukujen lopussa on raportin laatijoiden mielestä keskeisiä, tähän kehityshankkeeseen liittyviä pohdintakysymyksiä, joihin raportin johtopäätös osasta toivottavasti löytyy vastauksia.

Valintakokeita pyritään kehittämään haastatteleamalla kokeneita opettajia. Valitsimme strategiaksemme tapaustutkimuksen. Tapaustutkimuksen lähestymistavat kuvastavat hyvin kehityshankkeemme tavoitteita ja aineiston keräämisessä käytettävät menetelmät soveltuvat hyvin tarkoitukseemme. Haastattelutyypiksi valikoitui teemahaastattelu ja haastattelujen purkuun käytimme editoivaa litterointia.

Eri oppilaitosten järjestämien valintakokeiden toivotaan olevan tehokas keino seuloa hakijakunnasta sellaiset hakijat, jotka ovat sisäisesti motivoituneita opiskeluun sekä soveltuvat hakemalleen alalle.

2 Kehittämishankkeen tavoitteet

Tämän kehittämishankkeen tavoite on täsmentää jo olemassa olevia käytäntöjä. Lisäksi halutaan ideoida ja ohjata valintaprosessin resursseja siten, että oppilaitokseen valikoituisi sisäisesti motivoituneita opiskelijoita.

Tavoitteena on löytää uusia käytäntöjä sekä analyyttisempiä ja osuvampia arvioita opiskelijoiden kyvyistä sitoutua opiskeluun. Haluamme selvittää onko jokin tärkeä osa-alue jäänyt valintaprosessissa liian vähälle huomiolle. Lisäksi pyritään saamaan hyödyllistä tietoa opiskelumotivaatioon liittyvistä tekijöistä. Tutkimusaineiston perusteella pyrimme osoittamaan, miten valintaprosessia täsmentämällä tai muuttamalla vakiintuneita käytäntöjä saadaan haluttuja tuloksia.

Selvitämme kädentaitojen oppimiseen ja niiden opettamiseen vaikuttavia tekijöitä. Käsiyöläiseksi oppiminen, ja käsiyöläisenä toimiminen tuo mukanaan tiettyjä vaatimuksia. Pyrimme selventämään ominaisuuksia, joita koulutukseen hakeutuvalla on hyvä olla, ja miten valintakokeessa näitä ominaisuuksia voidaan tehdä näkyväksi ja nostaa esiin.

Tutkimuksessa käytetään induktiivista logiikkaa ja siinä muotoillaan tutkimusongelma, johon kerätään aineisto haastattelemalla. Analysoimalla tulokset, kehitetään vanhoja toimintamalleja ja etsitään uusia ratkaisuja ja ideoita.

Oppilasvalintaprosessiin liittyvien soveltuvuuskokeiden kehittämistä tehdään haastattelemalla teemahaastatteluun kokeneita opettajia. Haastattelut puretaan litteroimalla. Haastattelujen tuloksista ja teoreettisista viitekehyksistä johdetaan johtopäätökset.

Tämä kehittämishanke toteutetaan Tyrvään käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksessa, mutta tavoitteena on, että se auttaisi myös muita oppilaitoksia kehittämään oppilasvalintaprosessiaan.

3 Näkökulmia soveltuvuuden mittaamiseen

Sini Heiskanen on tutkinut opiskelumotivaatiota vahvistavia ja heikentäviä tekijöitä. Heiskasen tutkimustulokset ovat Leppävaaran Laurea oppilaitoksesta. Hän tutki ja analysoi opinnäytetyössään mm. myös opiskelijoiden sisäistä motivaatiota. Hän siteerasi ja tarkasteli opiskelumotivaatiota työmotivaatioteorian pohjalta. Suomessa vuonna 2004 tehdyssä tutkimuksessa työmotivaatioon vaikuttavina tekijöinä mainitaan seuraavat: itsensä toteuttamisen tunne, vapaus, dynaamisuuden ja tapahtumisen tunne, edistys- ja henkilökohtainen kasvu, oivalluksen tuottama ilo sekä yhteenkuuluvuuden tunne työyhteisössä. Heiskanen toteaa vastaavien tekijöiden liittyvän myös opiskelumotivaatioon. Hän tarkastelikin opiskelumotivaatiota työmotivaatioteorian pohjalta. Sovellettuaan Viitalan (2004) työmotivaatioteorian opiskelumotivaatiota vastaavaksi, sen osa-alueiksi muodostui kolme tekijää. Opiskelumotivaation ajatellaan muodostuvan opiskelijan persoonallisuudesta, opintojen sisällöstä ja saavutuksista sekä opiskeluympäristöstä. (Heiskanen 2009,17).

Pohdintaa:

Käsityöläiseksi opiskeleminen ja ammatissa toimiminen edellyttää jatkuvaa kehittymisen halua ja sisäistä tarvetta ”ylittää itsensä”. Heiskasen tutkimuksen tulokseen on siis helppo yhtyä. Miten opiskelumotivaation mittaaminen onnistuu nuoren kohdalla, joka osallistuu soveltuvuuskokeeseen? Pitäisikö nuoren tietää jo varhaisessa vaiheessa mitä hän koulutukselta haluaa? Tosiasiassa kyseessä on saattaa olla vain ohimenevä välivaihe nuoren henkilön elämänsäkaarella.

3.1 Motivaatiotekijät – sitoutuminen

Motivaatio on laaja abstrakti käsite ja sen tutkiminen tai mittaaminen luotettavasti on haastavaa.

Byman (2002) määrittelee sisäisen motivaation opiskelijan sisäiseksi tahdoksi ja haluiksi kehittyä ja oppia uutta ilman mitään erityistä ulkoista palkkiota. (Heiskanen 2009, 16).

Tämän pohjalta kirjallisuuden valinnan perusteena kehittämishankkeelle on ollut tarve

etsiä niitä motivaatiotekijöitä, joista voidaan päätellä opiskelijan olevan sisäisesti motivoitunut ja sitoutunut opintoihin ilman ulkoisia palkkioita.

Persoonallisuuden osa-alueita, jotka vaikuttivat Heiskasen tutkimuksessa, olivat: mielenkiinnon kohteet (harrastukset), asenteet (työtä ja itseä kohtaan) sekä tarpeet (liittymisen-, arvostuksen-, itsensä toteuttamistarve). Opintojen sisältö ja saavutukset jaettiin edelleen seuraaviin osa-alueisiin: Opintojen sisältö sen mielekkyyden, vaihtelevuuden, vastuun ja itsenäisyyden sekä palautteen ja tunnustuksen osa-alueisiin ja saavutukset niiden etenemisen ja kehittymisen osa-alueisiin. Opiskeluympäristöä tarkasteltiin edelleen seuraavien osa-alueiden näkökulmista: taloudelliset ja fyysiset olosuhteet (palkkaus, sosiaaliset edut, työolosuhteet ja työn järjestely), sekä sosiaaliset olosuhteet (johtamistapa, ryhmäkiinteys ja normit, sosiaaliset palkkiot, organisaation ilmapiiri). (Heiskanen 2009, 20).

Heiskasen tutkimuksen johtopäätöksistä ilmenee, että opiskelijoiden motivaatiota vahvistavia tekijöitä olivat onnistumisen kokemukset, halu oppia, tutkinnon suorittamiseen liittyvät korkeampi palkkaus ja työelämään sijoittuminen. Mielenkiinto ja konkreettiset tehtävät mainittiin myös motivaatiota vahvistavina tekijöinä. Lisäksi ryhmätöissä onnistuminen ja yhdessä tekeminen motivoi opiskelijoita ja opiskeluaikaa pidettiin opiskelijoita motivoivana tekijänä. Arvosanat, palaute sekä opettajien positiivisuus mainittiin myös vahvistavina tekijöinä.

Opiskelumotivaatiota heikentävinä tekijöinä mainittiin Heiskasen johtopäätöksissä liian tiukat aikataulut, epäselvät tehtävänannot, sekä tehtävien epätasainen jakautuminen. Lisäksi negatiivinen ilmapiiri sekä erimielisyydet heikensivät motivaatiota.

Valintaprosessin kehittämisen kannalta Heiskasen aineiston kiinnostavimmat teemat, joita voimme ottaa mukaan tutkimukseemme ovat persoonallisuuteen liittyvät sisäiset tekijät eli onnistumisen kokemukset ja halu oppia. (Heiskanen 2009, 43 - 44).

Uusikylä (1994, 46 – 47) on koonnut Renzullin mallin mukaisen listan opiskelumotivaatioon (tehtävään sitoutumiseen) sisällyvistä seikoista:

- Kyky innostua, kiinnostua ja lumoutua tietyistä ongelma-alueista, opiskelukohteista tai inhimillisen ilmaisun alueista.

- Kyky työskennellä kestävästi, sitkeästi ja päättäväisesti.
- Itseluottamus, vahva minäkuva, ja usko omiin kykyihin, halu saada jotakin aikaan, alemmuuden tunteen puuttuminen.
- Kyky havaita tärkeitä ongelmia erityisalioilla, kyky käyttää hyväksi erityisaliojen tietokanavia ja seurata alan kehitystä.
- Korkeiden tavoitteiden asettaminen omalle työlle, avoimuuden säilyttäminen itseä kohtaan, kritiikistä oppiminen, esteettisen maun kehittäminen, kyky arvioida oman ja muiden työn laatua.

Renzullin mallin mukainen luovuus sisältää seuraavat asiat:

- Ajattelun sujuvuus, joustavuus ja omaperäisyys.
- Avoimuus kokemuksille, halu ottaa vastaan uutta ja erilaista, myös irrationaalisia elementtejä omassa ja muiden ajattelussa, toiminnassa ja tuotoksissa.
- Uteliaisuus, epäily, seikkailumieli, henkinen leikkimielisyys, halu ottaa riskejä sekä ajatuksissa että toiminnassa, olla estoton.
- Herkkyys yksityiskohtia kohtaan, ideoiden ja asioiden esteettisiä ominaisuuksia kohtaan, halu toimia sekä reagoida ympäristön ärsykkeisiin, omiin ideoihin ja tunteisiin.

Useimmat motivaatioteoriat ottavat kantaa henkilökohtaisiin tavoitteisiin, uskomuksiin mahdollisuudesta vaikuttaa omaan toimintaan ja emootioiden viriämiseen. Ryanin ja Decin (2000) sisäisen motivaation teoria on teoria, joka keskittyy siihen, mikä saa ihmisen sitoutumaan toimintaan (Eccles & Wigfield, 2002). Sisäinen motivaatio kuvaa parhaiten ihmisen positiivisia mahdollisuuksia Vahteran mukaan. Sisäinen motivaatio on läheisesti yhteydessä autonomiaan ja kompetenssiin. Toisin sanoen, onnistumisen tunteen tulee olla yhteydessä havaittuun vapauteen valita, jotta ihmiset ovat sisäisesti motivoituneita. Lisäksi on loogista, että sisäistä motivaatiota ihmisellä on vain asioihin, joista hän on kiinnostunut. Sisäinen arvo on yhteydessä yksilön tavoitteisiin ja psykologisiin tarpeisiin. Lopulta tärkeintä ei olekaan itse suoriutuminen, onnistuminen tai epäonnistuminen, vaan se mitä ihminen ajattelee siitä. Tehtävän lopputuloksen arvolla on neljä osa-tekijää: saavutusarvo, sisäinen arvo, hyötyarvo ja hinta. Esimerkiksi nuoren ammatinvalinnassa hyötyarvo on suuressa asemassa. (Vahe^{ra} 2007, 25 – 26).

Vahtera toteaa seuraavaa opiskelijan taustasta: ”Pystyvyyssuositukset, suoritustietoisuus ja opiskelutaidot toivat oman lisänsä opiskelumenestyksen ennustamiseen sosioekonomisten tekijöiden ja aikaisemman opintomenestyksen lisäksi ja rinnalle, ja olivat jopa parempia ennustamaan sitä. (Vahtera 2007, 28). Kun opiskelijat selittävät menestystään kyvyillään, he olivat tyytyväisiä myös opintomenestykseensä.” Motivaatio on hyvin pysyvä ominaisuus opiskelijassa. Menestyksen tavoittelu on todettu huonoksi motivoijaksi.

Pohdintaa:

Tässä kehityshankkeessa yritämme vastata kysymykseen miten voimme opiskelijavalintaprosessin aikana nostaa esille tekijät, jotka eivät vielä ole osana valintaprosessia. Vastamme asettamiimme kysymyksiin ja haemme osa-aluetta tai osa-alueita, joihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Onko henkilökohtaisen tavoitteen asettaminen osa valintaprosessin sisältöä tällä hetkellä, tai voisiko se olla sitä tulevaisuudessa, jos tiedetään, että se vaikuttaa olennaisesti opiskelumotivaatioon?

3.2 Luovuus ja taiteellinen lahjakkuus

Käsi- ja taideteollisuusalan opintosuunnitelmaan kuuluu muotoiluun liittyvä luovuuden ilmaisu ja taiteellinen ja/tai esteettinen lahjakkuus. Aalto yliopiston ja Lapin yliopiston taiteiden tiedekuntien pääsykokeet ovat kestoiltaan pitkäaikaisia. Hakuprosessit kestävät koko kevään. Myös itse valintakoetilaisuus on monta päivää kestävä ja vaatii henkistä kestävyyttä, pitkäjänteisyyttä, stressinsietokykyä ja taitoa tuottaa tasaisen varmoja suorituksia samalla kun vaaditaan tuotoksia, jotka erottuvat muista edukseen.

Kirjassa ”Lahjakkaiden kasvatusta” Kari Uusikylä (1994) haluaa nostaa esille lahjakkuuteen liittyviä kysymyksiä. Hän korostaa sitä, että jokaisen yksilön tulisi saada kasvaa oman persoonallisuutensa mukaisen lahjakkuuden toteuttajaksi, josta kumpuaa motivoituneen opiskelijan onnistumisen tunne ja halu oppia lisää. Opettajan tehtävänä on olla ymmärtäjä, kannustaja ja tukija. Liitän Uusikylän kokoaman Renzullin (1985) kuvauksen lahjakkuuden osa-alueista osaksi tätä tutkimusta, koska siinä käsitellään sekä motivaatiota (tehtävään sitoutuminen) että luovuutta, joka on olennaista ympäristön

suunnittelun- ja rakentamisen koulutuslalla. Huomaamme, että yliopistot ovat ottaneet nämä seikat huomioon pääsykoevaatimuksissaan.

Lahjakkuuden maksimoinnista Uusikylä kirjoittaa seuraavasti: ”Lahjakkaan lapsen, joka aikoo joskus saada aikaan jotain omaperäistä ja luovaa, on pystyttävä ottamaan kahdenlaisia riskejä – olemaan muiden epäsuosiossa ja epäonnistumaan yrityksissään.”

Uuden ajan lahjakkuusteorian kehittäjiä ovat yhdysvaltalaiset Howard Gardner ja Robert J. Sternberg. Tätä aihetta Kari Uusikylä pohtii kirjassaan ”Vastatuulia” 2003. Gardnerin mukaan on ainakin kahdeksan toisistaan suhteellisen riippumatonta älykkyyttä:

1. lingvistinen
2. loogis-matemaattinen
3. musiikillinen
4. spatiaalinen (avaruudellinen hahmottamiskyky)
5. kehollis-kineettinen
6. interpersoonallinen (kyky tulla toimeen muiden kanssa)
7. intrapersoonallinen (kyky ymmärtää itseä)
8. naturalistinen (luonnon ymmärtäminen) (Uusikylä 2003, 190)

Gardner korostaa että ihmisen lahjakkuus tulisi määritellä hänen aikaansaannoksistaan, ei testituloksista. Lapsilla spontaani harrastuneisuus on yksi hyvä lahjakkuuden indikaattori. Lapsille on annettava mahdollisuuksia löytää lahjakkuutensa. Kenestäkään ei tule muusikkoa ilman soitinta, eikä tule uimaria ilman vettä. Oleellista on että yksilö löytää itse oman alansa. Uhkailu, pelottelu ja lahjonta johtavat onnettomiin seurauksiin.

Pohdintaa:

Edellisen pohjalta yritämme vastata kysymyksiin miten valintaprosessi ottaa nykyisellään huomioon opiskelijan sisäisen onnistumisen tunteen ja oppimisen halun. Onko lahjakkuuden ja luovuuden lisäksi olemassa sisäinen asenne tai aikaisemmat kokemukset, jotka vaikuttavat sitoutumiseen? Onko jotakin olennaista sitoutumisesta opintoihin ja yksilön tarpeeseen kasvaa omassa lahjakkuudessaan jäänyt vaille

huomiota? Tulisiko esimerkiksi lisätä sinnikkyuden osoittamista ja omaperäisyyden osuutta valintaprosessissa?

Tulisiko valintaprosessiin liittyä onnistumisen tunteen tutkimista? Tulisiko valintaprosessin aikana tuottaa aikaansaannoksia ja perehtyä hakijan harrastuneisuuden sisältöön? Tulisiko opintosuunnitelma laatia opiskelijan omien lahjojen ja valintojen pohjalta jo valintakokeiden myötä tai viimeistään opintojen edetessä, eikä valmiina mallina ja kaikille samana? Miten vapaus omien oppiaineiden sisällöstä tai vastuu niiden ammatillisesta tuottamisesta vaikuttaisi sisäiseen motivaatioon ja haluun oppia?

3.3 Positiivisen ajattelun merkitys oppimisessa

Leena Vikeväinen – Tervonen kirjoittaa artikkelissaan ”Opi ja opeta tehokkaasti” seuraavasti: ”positiivisesta ajattelusta seuraa myös positiivisia uskomuksia ja positiivinen minäkuva eli identiteetti.” (Vikeväinen – Tervonen 1995, 90). Jos tiedämme, että vahva minäkuva ja alemmuuden tunteen puuttuminen johtavat sisäiseen motivaatioon, miten valintaprosessissa voidaan tuoda esiin positiivinen asenne itseä ja muita kohtaan? Vikeväinen – Tervonen korostaa, että yhteiskunnassamme liian usein oppilas joutuu kamppailemaan vajavuutensa ja kyvyttömyytensä kanssa, koska opetusajattelu lähtee negatiivisesta ajattelusta ja ongelmakeskeisyydestä. On jo pitkään tiedetty, että ajatuksemme, uskomuksemme ja tapamme voivat rajoittaa toimintaamme merkitsevästi. rakennamme itsellemme henkisiä esteitä epäilemällä kykyjämme ja onnistumisen mahdollisuutta. Oppimisen esteet ovatkin siten usein emotionaalisia ja uskomuksiin perustuvia. Aivoihimme syntyy ajatustottumus, jos olemme tunteneet saman tunteen toistuvasti. (Vikeväinen – Tervonen 1995, 92). Miten valintaprosessi voisi ottaa huomioon nämä ajatustottumukset? Usein negatiivinen ajatustottumus ei ole totuudenmukainen ja on riippumaton opiskelijan lahjakkuudesta. Opiskelijoiden lisäksi usein myös opettajilla voi olla negatiivisia uskomuksia, asenteita tai minäkuva liittyen oppimiseen ja lapsuuden kokemuksiin.

Myös Sirpa Vahtera Jyväskylän yliopistosta on tutkinut optimistisen asenteen merkitystä opintomenestykseen. Tutkielmassaan ”Optimistit opintiellä” Vahtera kirjoittaa aiheesta optimismi ja optimistinen strategia seuraavaa: ”Optimismi on osa

motivaation teoriaa ja tutkimusta (Carver& Scheier, 2001) Motivaatiotutkimuksessa toiminnan lähtökohtana ovat yksilölle tärkeät tavoitteet (päämäärät). Ilman arvostettuja päämääriä ihmisellä ei ole syytä toimia. Kun ihmisillä on riittävästi luottamusta siihen, että he voivat saavuttaa tavoitteensa, he alkavat toimia ja vaikeuksienkin ilmaannuttua he jatkavat, jos heillä on riittävästi luottamusta omiin kykyihinsä selvitä eteen tulleista vaikeuksista. Päämäärät ja tavoitteet antavat energiaa ja ohjaavat ihmisen toimintaa. ” Optimismia on pitkään pidetty psykologian tutkimuksessa illuusiona. Carver ja Scheier ovat kuitenkin tutkimuksillaan paljastaneet ne tavat, joilla positiivinen ajattelu on ihmisen edun mukaista. (Vahtera 2007, 23).

Pohdintaa:

Voisiko oppilaitos opettaa opiskelijan pois valheellisesta minäkuvasta ja vahvistaa itseluottamusta osana opetussuunnitelmaa? Miten tällainen tarve voitaisiin ottaa huomioon valintaprosessin aikana?

Miten luottamusta omiin kykyihin ja osaamiseen tutkitaan valintaprosessissa tällä hetkellä? Vaikuttavatko oppimistekniikat ja erilaisten päämäärien asettelu jo valintaprosessin aikana opiskelijan sitoutumiseen opintoihin?

4. Kädentaidot

Kädentaitojen oppiminen on laaja prosessi, jonka aikana tapahtuu käsitteiden ymmärtämistä ja niiden hallitsemista. Oleellista on kokonaisuuden hallinta eli miten tietoa pystyy käyttämään. Tiedolla on merkitystä vain silloin kun sitä pystyy soveltamaan. Ajattelu ei ole perusopetuksen tuotosta vaan alusta pitäen olennainen osatekijä yhtä hyvin taitojen kuin tietojenkin oppimisessa (Rauste – von Wright 1998, 14).

Opiskelijan oma vastuu oppimisestaan on tiedostettava. Kädentaitojen opetuksessa on tilanteita, joissa oppiminen vaatii tietoista vaivannäköä eli harjoittelua. Samoin opiskelijan vuorovaikutustaidolla ja persoonalla on merkitystä niin hänen selviytymisessään opiskelustaan kuin hänen mahdollisuuksiinsa työllistyä ja verkostoitua. Näiden asioiden huomioiminen opetuksessa on välttämätöntä. Oppimisympäristön tulee tukea suotuisaa kehitystä ja auttaa nuorta löytämään omat vahvuutensa ja prosessoimaan ne. Opetus voi suotuisassa tapauksessa edistää suuressakin määrin jonkin asian, ilmiön tai taidon oppimista, mutta opiskelijan omalla toiminnalla, opiskelulla, on aina oppimisessa merkittävä rooli (Pruuki 2008, 8).

Tavoitteiden asettelussa pitää huomioida persoonan eri osa-alueet ja luoda tasapaino näiden suhteen. Taidon oppiminen edellyttää sekä tietoa että harjoitusta. Opiskelijalla tulee olla ensin jonkinlainen sisäinen malli opetettavasta suorituksesta (Pruuki 2008, 38). Opiskelijan tulee saada malli oikeanlaisesta suorituksesta, jotta se pystytään analysoimaan ja näin sisäinen malli voi tarkentua.

Usein taitojen opetuksessa kokonaisuus on parasta jakaa osiin, osasuorituksista edetään kohti laajempia kokonaisuuksia. Opiskelijan tulee myös saada toimistaan palautetta ja tunnistaa itselleen soveltuvimman tavan toimia. Palautteen tulee olla rakentavaa ja oikea-aikaista. Opiskelijan tulee voida tuntea palautetilanteessa hyväksyntää ja ymmärtävää suhtautumista.

Kokemusperäinen oppimisen ja case-based reasoning ovat teorioita, jotka pohjaavat Deweyn (1938) tekemällä oppimisen (learning-by-doing) ajatukseen. Näissä teorioissa oppiminen tapahtuu toiminnan kautta. Havainnointiin perustuva eli mallioppimisen teoria kiteytyy ajatukseen, että merkittävässä asemassa ovat mallit, joihin toimintamme ja sitä kautta oppimisemme perustuu.

Pohdintaa:

Oppilasvalintatilanteessa on suhteellisen helppo testata tiedon soveltamisen taitoja. Sitkeyden eli harjoittelun valmiuteen ja sitä kautta haluun sekä kykyyn sitoutua opetettaviin aineisiin sitä vastoin ovat keinot melko vähissä. Miten lyhyessä haastattelutilanteessa, tai tunnin parin koetehtävällä, pystytään valikoimaan suuresta joukosta ne henkilöt, joilla näitä ominaisuuksia on? Minkälaisella tehtävällä tai millaisilla kysymyksillä tähän ydinkysymykseen päästää käsiksi?

4.1 Kokemusperäinen oppiminen

Kokemusperäisen oppimisen teoria tuo esiin aidon kokemuksen merkityksen oppimisprosessissa. Oppija tarkastelee miten hänen suorittamansa toimenpiteet onnistuvat ja eteneekö työn suorittaminen suunnitelman mukaisesti. Olennaista oppimisen kannalta on suunnitelman ja työn etenemisen seuraaminen. Syiden ja seurausten vertaaminen toimii oppimista käynnissä pitävänä voimana. Salakari (2007, 39) tuo esiin Kolbin näkemyksen ja oppimisen määritelmän.

Oppimiseen kuuluu transaktio oppijan ja hänen ympäristönsä välillä. Reaalimaailman merkitys oppimisprosessissa korostuu. Oppiminen on merkittävin inhimillisen elämän sopeutumisprosessi, jota tapahtuu jatkuvasti ja kaikenlaisissa tilanteissa. Se on prosessi, jossa tietoa luodaan kokemuksen muuntamisen (transformaation) kautta.

Edelleen Salakari (2007) jatkaa kertomalla, että Kolbin kokemusperäisen oppimisen teoria käsittää neljä vaihetta:

- 1) konkreettinen kokemus

- 2) refleктоiva havainnointi
- 3) abstrakti käsitteellistäminen
- 4) aktiivinen kokeilu

Näiden neljän vaiheen väliset transaktiot luovat rakenteellisen perustan. Oppimisen tulee siis käsittää sekä kokemuksen käsittämisen että sen muuntamisen. Reflektion osuus on merkittävä, koska onnistumiseen tai epäonnistumiseen johtaneet syyt on selvitettävä.

Pohdintaa:

Miten luomme haasteellisessa oppilasvalintatilanteessa ilmapiirin, jossa potentiaalinen opiskelija pystyy tuomaan esiin jo kokemansa ja siirtämään sen käsillä olevan asian soveltamiseen?

4.2 Case-based reasoning

Aikaisemmista kokemuksista oppimisen teoria (case-based reasoning eli CBR) kuvaa sitä miten opimme tekemällä. Teoria kuvaa, miten käytämme muistojamme uusien ongelmien ratkaisemisessa. Oppiminen ei rajoitu vain johonkin tiettyyn tapaukseen, vaan oppimista tapahtuu ja opittua tietoa / taitoa pystytään soveltamaan eri yhteyksissä. Muistamisen tulee perustua teemoihin.

Tavoitteellisuus on keskeinen osa oppimista. Kun taitoja opitaan tulevaisuuden työtehtäviä varten oppien juuri niitä kompetensseja joita työelämässä tarvitaan oppimisen mielekkyys ja oppiminen tehostuu. Reflektointi on oleellinen osa kokemuksellista oppimista. Oppimisen teoriassa case-based reasoning korostetaan erityisesti sitä millä tavoin opimme, kun tekemämme lopputulos poikkeaa siitä mitä odotimme sen olevan. (Salakari 2007, 20).

Signaalit kuuluvat työtoiminnan säätelyn lyhytkestoisiin tapahtumiin. Tällöin useat havainnointitapahtumat ovat perustana kun tarvitsemme tiettyä tietoa. Signaaleiksi käsitetään sellaiset havainnot, joilla on merkitystä työtoiminnan kannalta.

Liikettä ilmaisevien aistimusten tuottamat signaalit ilmoittavat meille työvaiheiden vaativuuden, analysoivat tuotannollisen tilanteen perustan ja vielä säätelevät sitä.

Signaalit syntyvät sensorisista prosesseista. Sensoriset tiedot ilmoittavat meille asioiden välttämättömyyden. Salakari (2007, 32) viittaa Hackerin näkemykseen seuraavanlaisesti:

Työtoiminnan psyykkisen säätelyn prosessit toimivat lähtien liikkeelle kokonaisuuksista. Tehtävät organisoituvat hierarkkisesti ylhäältä alaspäin. Kokonaistehtävä (esimerkiksi päivän työtehtävät) jakautuu osatehtäviin (ajomatka töihin). Kun ajatukset suunnataan monimutkaiseen kokonaistehtävään, tehtävä analysoidaan, osatehtävät muodostetaan ja jäsennellään sekä eritellään tarvittaessa tarkemmin. Näin päästään lopuksi tehtävän toteuttaviin operaatioihin, jotka ovat ohjelman toisistaan riippuvia osatekijöitä. Osatavoitteille on tiedostettujen toimintojen lisäksi (esimerkiksi työmatkan reitin valinta) tiedostamattomia toteutusohjelmia. Tällaisia ovat esimerkiksi liikeohjelmat, jotka säätelevät lihasten toimintaa.

Pohdintaa:

Oppimista tapahtuu soveltamisen yhteydessä. Epäonnistumiset ovat siksi tärkeitä, koska silloin meidän täytyy löytää selitys, miksi työ ei onnistunut. Vanha sananlasku:

”Erehdyksistä oppii parhaiten”, pitää paikkansa. Miten voimme oppilasvalintaprosessin aikana viestittää hakijalle, että emme hae täydellistä suorittajaa, vaan oikeata asennetta?

4.3 Havainnointiin perustuva oppiminen

Motoristaitojen oppiminen on kokemusperäistä, oppiminen perustuu siis itse koettuun. Tekijä on tilanteessa ”sisällä”, sen keskiössä. Ensiksi hän ottaa mallia opettajalta ja jäljittelee opettajan toimintaa. Oppimisen alkuvaiheissa voidaan puhua

mallioppimisesta. Tästä seuraa vähitellen varmuus ja itsenäisen toiminnan kasvu ja reflektoinnin kautta asian sisäistäminen. Opiskelijan oma kokemusperäinen tieto / taito auttaa tässä tilanteessa, koska uuden oppiminen rakentuu vanhan pohjalle (Pruuki 2008, 37). Hänellä on mahdollisuus korjata virheellisiä käsityksiään ja luoda syvempää ymmärtämistä.

Opettajan toiminnassa konstruktivisuus tässä tilanteessa ilmenee siten, että hän huomioi oppijan aikaisemman osaamisen ja tarjoaa hänelle tilaisuuden suhteuttaa ne tähän uuteen tietoon ja kokemukseen.

Työtä opitaan vain tekemällä, joten ahkeruutta tarvitaan. Salakari (2007, 25) esittelee Fittsin teorian taitojen oppimisen vaiheista, jossa Fitts jakaa oppimisen kolmeen eri vaiheeseen.

Kognitiivisessa vaiheessa analysoidaan ja kuvaillaan sanallisesti työn periaatteita. Mitä menettelytapoja käytetään ja mitä siitä seuraa. Kognitiivinen vaihe voi kestää muutamasta tunnista useaan päivään.

Kiinnittämisvaiheessa harjoitellaan oikeita käyttäytymismalleja. Vaiheen aikana käyttökeltottomat menetelmät jäävät pois ja suoritus paranee koko ajan. Kiinnittämisvaihe voi kestää useita viikkoja tai jopa kuukausia, riippuen työn vaativuudesta. Huippuosaaminen vaatii useita tuhansia harjoitustunteja.

Automaatiovaiheessa suoritusnopeus tai tarkkuus kasvaa (tai molemmat jos se on työssä olennaista). Stressinsietokyky myös kasvaa asteittain. Oppija kykenee häiriöttömään työskentelyyn, vaikka joitakin häiriötekijöitä olisikin ympärillä.

Havainnointiin perustuvassa oppimisessa taitoja opitaan siis mallin mukaan. Tällä tavalla ihminen oppii suurimman osan käyttäytymisestään. Salakari (2007, 49) esittelee Banduran näkemyksiä seuraavasti:

Mallinnuksen perusprosessi on sama riippumatta siitä kuvataanko käyttäytymistä sanoin, kuvin vai toiminnan avulla. Kuitenkaan eri tavat

mallintaa eivät ole aina yhtä tehokkaita. Esimerkiksi sanallinen kuvaus ei aina ole demonstraation veroinen.

Havainnointiin perustuvan oppimisen prosessit voidaan jakaa neljään alaprosessiin:

- 1) huomion kiinnittämisen prosessit
- 2) muistamisprosessit
- 3) motorisen toistamisen prosessit
- 4) motivationaaliset prosessit

Merkittävät toiminnan piirteet on erotettava toisarvoisista, jotta havainnoinnista on hyötyä oppimisen kannalta. Omat henkilökohtaiset taustat ja aiemmat kokemuksemme määräävät sen, miten asioita havainnoimme ja miten pystymme niitä tulkitsemaan. Tiedonkäsittelykyvyllämme on merkittävä asema myös havainnoinnissa.

Työmuistin koko aiheuttaa meille rajoitteita. Harjoittelun myötä työsuoritukset automatisoituvat pitkäkestoiseen muistiin (jossa tila ongelmaa ei ole) toimintaohjelmiksi. Yhden yläkäsitteen alle pystymme kokoamaan alakäsitteitä, mutta se vie vain yhden yläkäsitteen tilan työmuistista. Työtehtävän vaatiessa nopeita päätöksiä automatisoitujen toimintamallien merkitys korostuu.

Ratkaisumallit ovat yksinkertaisia ja kaavamaisia tekosarjoja, joita seuraamalla voidaan saavuttaa jokin tavoite (Salakari 2007, 29). Ne sijaitsevat pitkäkestoisessa muistissa ja sieltä niitä voi ”tilata” tarpeen vaatiessa. Ne eivät ole noin vaan sieltä otettavissa vaan ne tulee aktivoida ennen käyttöönottoa. Ylioppimisella tarkoitetaan sitä, että on harjoiteltu jo vähän liikaakin, mutta ylioppiminen on paikallaan silloin kun taitoa tarvitaan harvoin, mutta sen osaaminen on merkityksellistä.

Opintomatkat työpaikoille havainnollistavat työelämässä tarvittavia käytännön taitoja hyvin, sillä näin oppijat voivat itse havainnoida ammattilaisten työskentelyä ja samalla reflektoida omaa oppimaansa. Jälkikeskustelut vierailusta syventävät havainnointia ja oppimista. Opintomatkat ja työn tekeminen synnyttävät ”jäljen”, mentaalisen mallin, jota kohden opetuksessa pyritään.

Mentaalisen mallin syntyminen on edellytys työtehtävässä toimimiseen ja siinä vaadittavan tiedon ja taidon itsenäiseen kasvattamiseen. Kehityksen myötä se myös heijastuu tietojen yhdistämiseen ja siten työn tekemiseen vaadittava aika pienenee ja työ sujuu mahdollisemman nopeasti. Mentaalinen malli on kokonaiskuva työtehtävästä, joka kuitenkin täydentyy ja kehittyy koko ajan oppimisen edetessä. Se ohjaa suunnittelua ja toimintaa.

Salakari (2007, 50) viittaa Banduran tässä yhteydessä lanseeraamaan ja käyttämään termiin muistikoodit, jossa mallinnettu toiminto on muutettu kuviksi ja verbaalisiksi symboleiksi.

Pohdintaa:

Miten voimme kehittää oppilasvalintaprosessia niin, että eri tavoin oppivat ja erilaisia vahvuuksia omaavat hakijat saavat juuri omat taitonsa / vahvuutensa tuotua esille? Millaisin keinoin voimme mitata ahkeruutta tai lahjakkuutta? Vai voimmeko mitata sitä lainkaan?

5 Kyselytutkimuksen peruseriaatteita

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara nimeävät tapaustutkimuksen tyypillisiksi piirteiksi seuraavat seikat: valitaan yksittäinen tapaus, tilanne tai joukko tapauksia; kohteena yksilö, ryhmä tai yhteisö. Kiinnostuksen kohteena usein prosessit, yksittäistapausta tutkitaan yhteydessä ympäristöönsä (luonnollisissa tilanteissa), josta yksittäistapaus on osa; aineisto kerätään useinta metodeja käyttämällä, mm. havainnoin, haastatteluin ja dokumentteja tutkien. Tavoitteensa tyypillisimmin ilmiöiden kuvailu (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara.1996, 130).

Kvantitatiivisen tutkimusotteen mukaan todellisuus on objektiivinen ja yhteneväinen, kun sen sijaan kvalitatiivisen otteen mukaan se on subjektiivinen ja moninainen, niin kuin tutkittavat sen kokevat (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 22).

Kvantitatiivinen suuntaus olettaa, että tutkimuksen kohde on tutkijasta riippumaton, kun taas kvalitatiivisen strategian mukaan kohde ja tutkija ovat vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 23).

Layer (1993) toteaa, että sosiaaliseen toimintaan kohdistuvan tutkimuksen täytyy perustua merkityksen analyysiin. Mitä lähemmäksi yksilöä ja vuorovaikutusta tullaan, sitä suurempi syy hänen mielestään on käyttää kvalitatiivisia menetelmiä. Layer suositteleeekin kvalitatiivisia menetelmiä mikrotason tietojen keruuseen. Näillä hän tarkoittaa esimerkiksi arvoja ja valtasuhteita (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 27).

Pohdintaa:

Aiheemme on hyvin subjektiivinen ja moninainen, joten kvalitatiivisen otteen tulee näkyä sen käsittelyssä. Ajatellessamme esim. haastattelutilannetta voiko mikään tilanne olla sen enempää vuorovaikutteinen? Haastattelijan ja haastateltavan koko olemus viestittää ja välittää asioita ja arvoja, sekä tässä työssä suoritettavien haastattelujen että oppilasvalintaan kuuluvan haastattelujen yhteydessä.

5.1 Haastattelutyypin valinta

Tutkimushaastattelut eroavat toisistaan. Eroja syntyy lähinnä strukturointiasteen perusteella, toisin sanoen riippuen siitä, miten kiinteästi kysymykset on muotoiltu ja missä määrin haastattelijä jäsentää tilannetta (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 43).

Strukturoimattomasta haastattelusta käytetään erilaisia nimityksiä; mm. avoin haastattelu, kliininen haastattelu, syvähaastattelu, asiakaskeskeinen haastattelu ja keskustelunomainen haastattelu.

Strukturoimattoman haastattelun juuret ovat kliinisessä haastattelussa, joka on ollut vuosisatoja esimerkiksi lääkäreiden ja pappien käyttämä menetelmä. Tällä vuosisadalla monet uudet ammattiryhmät ovat omaksuneet menetelmän, niiden joukossa psykologit ja sosiaalityöntekijät (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 45).

Syvähaastattelussa käytetään avoimia kysymyksiä. Haastattelijä päätehtävänä on syventää haastateltavien vastauksia ja rakentaa haastattelun jatko niiden varaan. Haastattelut muistuttavat hyvin paljon keskustelua, jossa edellinen vastaus saa aikaan seuraavan kysymyksen (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 23).

Puolistrukturoitu haastattelu on lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan puolistrukturoidussa haastatteluissa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastaukset ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan haastateltavat voivat vastata omin sanoin. Puolistrukturoiduille menetelmille on siis ominaista, että jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 47).

Kirjassaan Tutkimushaastattelu, Hirsjärvi ja Hurme viittaavat Mertonin, Fiskin ja Kendallin (1956) julkaisemaan kirjaan *The Focused Interview*, jossa teemahaastattelu luokitellaan puolistrukturoiduksi haastattelumenetelmäksi. Teoksen uusintapainos otettiin vuonna 1990, siinä kirjoittajat kuvaavat menetelmää seuraavasti:

Kohdennettu haastattelu eroaa monessa suhteessa muista tutkimushaastattelun lajeista, jotka ensi silmäyksellä voivat tuntua samanlaisilta. Laajasti ottaen sen ominaispiirteet ovat seuraavat: Tiedetään, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen. Toiseksi yhteiskuntatieteilijä on alustavasti selvitelty tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeitä osia, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta. Tämän sisällön- tai tilanneanalyysin avulla hän on päätenyt tiettyihin oletuksiin tilanteen määräävien piirteiden seurauksista siinä mukana olville. Analyysinsä perusteella hän kolmannessa vaiheessa kehittää haastattelurungon. Neljänneksi ja viimeiseksi haastattelu suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin tilanteista, jotka tutkija on ennalta analysoinut (Merton, Fiske & Kendall. 1956, 3-4).

Pohdintaa:

Aluksi miettiessämme haastatteluvaihtoehtoa, olimme avoimen haastattelun kannalla. Asiaa tarkemmin tutkittuamme oivalsimme, että avoimessa haastattelussa on vaara eksyä varsinaisesta aiheesta ja liikutaan liian laajassa kontekstissa. Puolistrukturoitu menetelmä tuntui tarkoituksenmukaisemmalta. Siinä kuitenkin rajataan aihepiiriä vahvemmin.

Ei ollut sattumaa, että päädyimme valitsemaan menetelmäksemme teemahaastattelun. Valintaamme vaikutti vahvasti näkemyksemme ihmisestä ainutkertaisena yksilönä ja yritys päästä lähemmäs heidän kokemuksiinsa, ajatuksiinsa ja elämyksiinsä. Halusimme kuunnella heidän näkemystään, heidän arkielämäänsä.

Teemahaastattelu valikoitui haastattelu-menetelmäksi myös siksi, että haastattelumme haluttiin kohdentaa tiettyihin teemoihin. Haluttiin hyödyntää myös sitä, että haastattelijalla oli aihepiiristä hyvin vahva sisällöllinen ja kokemuksellinen analyysi käytössään.

5.2 Kyselytutkimuksen taustaa

Valitsimme strategiaksemme tapaustutkimuksen, koska kuten Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (1996) strategian määrittelee:

“Tutkimus on yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä joukosta toisiinsa suhteessa oleviin tapauksiin.

Tutkimusongelmamme asettelusta johtuen on luonnollista, että lähestymme aihetta empiirisen tutkimuksen näkökulmasta. Seuraavaan on koottu perusteluja sille, miksi valitsimme kvalitatiivisen-, laadullisen tutkimusotteen tutkielmamme menetelmäksi.

Sekä haastattelu, että kyselylomake ovat tietoisuuden ja ajattelun sisältöihin kohdistuvia menetelmiä. Haastatteluja on useita eri lajeja. Kyselylomake voidaan myös laatia monella eri tavalla. Kyselylomaketta käytetään usein sen helppouden vuoksi, ehkä vielä enemmän ei tieteellisiin tarkoituksiin, kuin haastattelua. (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 35).

Haastattelua ja kyselylomaketta verrattaessa ja niiden käyttökelpoisuutta juuri tässä työssä mietittäessä, on kiinnitetty huomiota seuraaviin seikkoihin:

- Haastattelussa on suuremmat mahdollisuudet motivoida henkilöitä, kuin kyselylomakkeella.
- Haastattelussa voidaan säädellä aiheiden järjestystä, kun taas lomaketta käytettäessä tutkittavalla on mahdollisuus selata sitä eteenpäin, jolloin myöhäisemmäksi tarkoitettut osiot voivat vaikuttaa aikaisempiin.
- Haastateltavalla on haastattelussa enemmän mahdollisuuksia tulkita kysymyksiä. Se on menetelmänä joustavampi ja sallii täsmennykset.
- Haastattelu sopii lomaketta paremmin emotionaalisille ja intiimeille aihealueille.
- Haastattelua voidaan käyttää kartoitukseen, sillä saadaan muun tiedon ohella uusia hypoteeseja ja se voi osoittaa ilmiöiden välisiä yhteyksiä (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 36).

Koska haastattelu on hyvin joustava menetelmä, se sopii erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Tämä tilanne luo mahdollisuuden saada esiin vastauksen taustalla olevia motiiveja. Epäkielelliset vihjeet auttavat ymmärtämään vastuksia ja joskus jopa ymmärtämään merkityksiä toisin kuin alussa ajateltiin (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 34).

Haastattelussa on myös jotain haittoja. Varsinkin strukturoimattomassa ja puolistrukturoidussa haastattelussa saadaan paljon tutkimusaiheen kannalta epärelevanttia materiaalia. (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 36).

Kaikki haastattelut, ovat itse asiassa haastattelijan ja haastateltavan yhteistyön tulosta, koska haastattelijalla esimerkiksi saattaa vahvistaa haastateltavaa (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 23).

Kyselylomakkeiden suurin etu lienee kuitenkin aineiston käsittelyssä. Tallennettuun haastatteluaineistoon verrattuna lomakkeet voidaan käsitellä verraten nopeasti ja saada tilastolliseen analyysiin (Hirsjärvi, Hurme. 2009, 37).

Pohdintaa:

Kyselylomakkeiden suurimpana heikkoutena on se, että tutkijan, mielestään hyvinkin kattavaksi laatimat valmiit vastausvaihtoehdot, harvoin tavoittavat vastaajan ajatusmaailman tai hänen maailmankuvansa olennaiset puolet.

Kyselylomakkeiden käytön hyviä puolia ei ole kuitenkaan syytä kieltää silloin kun lomakkeet on huolellisesti suunniteltu ja kun niillä pyritään selvittämään melko konkreettisia ja yksiselitteisiä ilmiöitä.

Aihepiirimme ollessa kokonaisvaltainen ja monivivahteinen, koemme että tarkkojen ja ytimekkäiden kirjallisten kysymysten laadinta ei ole tarkoituksenmukaista. Aiheen moniselitteisyys ei helpottanut tiedonhankinta tyylin valintaa ja koimme piilovaikuttamisen mahdollisuuden kyselylomaketta käytettäessä liian suureksi vaaraksi. Juuri tämä seikka sai meidät vakuuttumaan haastattelun käyttökelpoisuudesta tässä työssä.

Haastattelussa on luontevaa tarkentaa kysymyksiä, suunnata niitä uudelleen jne.
Koemme, että haastattelu antaa totuudenmukaisemman palautteen ja saamme esiin asioita, jotka ovat juuri haastateltavien mielestä tärkeitä.

6 Haastattelututkimuksen toteuttaminen ja pohtiva arviointi

Haastateltavina oli neljä Tyrvään käsi- ja taideteollisuusoppilaitoksen opettajaa, ympäristön suunnittelun ja rakentamisen koulutusohjelmasta. Haastattelun suoritti ryhmämme jäsen, Jaana Luoto, koska hän toimii kyseisen oppilaitoksen opettajana.

Opettajat olivat hyvin innostuneita kehittämishankkeen aiheesta ja olivat innokkaita osallistumaan haastatteluihin. Aiheen tärkeys ja se, että he tunsivat henkilökohtaisesti haastattelijan, varmasti edesauttoi tilannetta. Luottamukselliset suhteet välittyivät teemahaastatteluista. Luottamuksellisuuden vuoksi aineistoa ei kokonaisuudessaan julkaistu tässä yhteydessä, vain haastattelujen tuloksien esiin nostamia aiheita käsitellään luvussa johtopäätökset.

Luoto suoritti myös haastattelumateriaalin litteroinnin. Litteroinnissa oli mahdollisuus käyttää monia eri käytäntöjä. Näistä käytännöistä valittiin ns. editoiva litterointi. Tämä tarkoitti, että puhe purettiin tekstiksi mahdollisimman suoraan. Puhekielessä helposti esiintyviä saman sanan tai lauseen toistoa tai joitain turhia täytesanoja / -lauseita kuten, niin ku”, ”sitten”, ”tiätkö” jne, jotka eivät vaikuttaneet tekstin sisältöön, jätettiin pois. Näin parannettiin tekstin luettavuutta. Tekstiin ei myöskään liity mitään tunteita ilmaisevia merkintöjä, joita litteroinnissa voidaan käyttää. Niiden ei katsottu tuovan merkittävää lisää tehtävämme kannalta, päinvastoin, merkit hidastivat tekstin lukemista.

Pohdintaa:

Valitsemamme menetelmä teemahaastattelu, soveltuu aiheeseemme hyvin.

Kysymyksien pohjana käytetään teoreettisen viitekehyksen pohjalta laadittavaa mindmap:ä. Haasteena koetaan, että haastattelija tietää asiasta liikaa. Haastattelijan on vaikea pysytellä roolissaan. Kyseessä olevassa intensiivisessä vuorovaikutustilanteessa, haastattelijalla on paine osallistua.

Litteroinnin purkamisen yhteydessä huomataan myös, että kysymykset eivät ole aivan samansisältöisiä jokaiselle haastateltavalle. Teemahaastattelua käytettäessä saattaa myös

käydä niin, että täsmällistä vastausta ei saa, ja asiaa on lähestyttävä uudelleen haastattelun edetessä. Tätä seikkaa voidaan pitää menetelmän heikkoutena. Toisaalta se kertoo haastattelun sisällön polveilusta ja monimuotoisuudesta. Se kertoo myös tilanteen hektisyydestä, koska eletään juuri käsillä olevaa hetkeä. Haastattelussa saattaa nousta esille jokin muu tärkeä ajatuksia herättävä seikka, mikä kompensoi kokonaisuutta hyvin.

Haastattelunauhaa purettaessa huomataan, että joissakin kohdin haastateltava on puhunut haastateltavan ”päälle”. Haastattelijan temperamentti tulee esille. Todetaan myös, että kysymykset olisivat voineet olla lyhyempiä.

On mielenkiintoista huomata, kuinka vaikeaa haastattelun eteenpäin vieminen on. Samalla kun haastateltavan vastauksia kuunnellaan tarkoin, seurataan tuleeko kaikki tarvittava kysytyksi. Haastattelu yritetään pitää mahdollisimman johdonmukaisena ja sitä kautta haastateltavalle mielekkäänä. Pitää myös muistaa koko ajan tarkastaa, että kaikki tallentuu mp- soitimelle.

Rauhallisen haastatteluympäristön merkitys korostuu. Kotioloissa suoritettu haastattelu tuo tämän seikan hyvin esille. Haastatteluun on vaikea keskittyä, jos esim. televisio on päällä tai lapset käyvät keskeyttämässä haastatteluhetken.

Suoritetusta taustatutkimuksesta huolimatta litterointiin käytetty aika yllättää. Haastattelut kestävät keskimäärin 20 minuuttia / haastateltava, yhteensä noin 1,25 tuntia ja niiden purkamiseen menee aikaa yhteensä 9,5 h.

Yllättävä huomio oli, kuinka raskasta litterointi on. Tallennetta saa kuunnella todella tarkasti, jotta kaikki sanat tuulee kuulluksi oikein. Yksi tallenne on myös syytä kuunnella useaan eri kertaan. Litterointiin varatun työtilan on syytä olla häiriötön, mielellään eristetty. Sen huomaa työskennellessään ympäristössä, jossa työtilan jakaa koira, kissa ja pari nuorta neitoa. Näistä yllätyksistä huolimatta litterointi koettiin varsin mukavaksi tehtäväksi, jota on mielenkiintoista tehdä uudelleenkin.

7 Teemahaastattelujen tulokset

Haastateltavat opettajat ovat innostuneita tutkimuksesta. He osallistuvat haastatteluihin mielellään, ja näkevät oppilasvalintaprosessin kehittämisen myös osaksi oppilaitoksen markkinointia.

Kehittämishankkeen tavoitteet nähdään ja ymmärretään kokonaisvaltaisesti, ne todetaan hyödyllisiksi sekä opetuksen tavoitteiden että oppilaiden hyvinvoinnin kannalta.

Teemahaastatteluissa esille nousee tärkeitä asioita, joista voidaan erottaa aihepiirit, joiden merkitys on selvästi korostunut soveltuvuuskokeessa. Tällaisia selkeästi erottuvia aihepiirejä ovat motivaatio ja sitoutuminen, soveltuvuus sekä kädentaidot. Luovuuden ja lahjakkuuden haastateltavat katsovat kertovan soveltuvuudesta.

7.1 Motivaatiotekijät ja sitoutuminen

Sisäisen motivaation selvittämistä ennen opintojen alkamista pidetään haastateltujen mielestä epärealistisena. Eräs haastateltava kyseenalaistaa voiko motivaatiota edes mitata. Yleisesti haastateltavat kokevat, että soveltuvuuskokeen loppuun saattaminen ja kyky itsenäiseen työskentelyyn kertovat motivaatiosta. Sisäistä motivaatiota pyritään myös selvittämään hakijan alan harrastuneisuudella. Haastateltavat kertoivat, että luottavat omaan intuitioonsa tässä asiassa.

Sitoutumisen mittaamista pidetään myös hyvin hankalana. Kuitenkin opettajien mielestä sitä tulisi mitata. Sitoutumista on pyritty mittaamaan opiskelu- ja työhistoriaa tutkimalla. Tarkastellaan sitä, että onko hakija keskeyttänyt aiempia opintoja. Tulevaisuuden visiosta kysyttäessä kuullaan onko hakijalla näkemystä itsestään alan toimijana.

Osa haastateltavista nosti esille ennakkotehtävien käytön motivaation ja sitoutumisen mittarina. Samalla saadaan enemmän vertailukelpoista materiaalia arvioinnin perustaksi. Ennakkotehtävät ovat olleet aiempina vuosina käytössä, mutta niiden arviointi on ollut haasteellista riittämättömien resurssien vuoksi ja siksi niistä on luovuttu.

Ryhmähaastattelu mainitaan metodiksi, jolla voidaan mitata ryhmätyötaitoja ja paineensietokykyä. Toisen ja / tai kolmannen vuoden opiskelijat ovat myös suorittaneet hakijoiden haastatteluja.

7.2 Luovuus ja lahjakkuus soveltuvuuden osa-alueina

Luovuus ja lahjakkuus sekä ongelmanratkaisukyky kuvastavat haastateltavien mielestä hakijoiden soveltuvuutta. Hakija voi olla lahjakas, vaikka kädentaidoissa olisi vielä kehitettävää. Tehtävien avulla pyritään tuomaan esiin hakijan kekseliäisyys ja idearikkaus.

Haastatteluissa tulee ilmi, että alalle myös hakeudutaan eri syistä. Toiset hakijoista haluavat oppia nimenomaan kädentaitoja, ja toiset ovat kiinnostuneita suunnittelusta.

Käsin kirjoitettua esseetä on käytetty mm. mittaamaan kirjallista ilmaisukykyä ja luovuutta. Käsi-alasta voi analysoida myös monia muita eri asioita.

7.3 Kädentaitojen ja sinnikkyuden mittaamisen haasteet

Kädentaitojen mittaamiseen on käytetty erilaisia tehtäviä, joissa nousee esiin motoriikan merkitys, harrastuneisuuden tunnistaminen, sommittelutaidon mittaaminen ja 3 - ulotteisen (avaruusperspektiivi) hahmottamistaidon mittaaminen.

Kuvallisen ilmaisun tehtävänä on osoittaa, että opiskelijalla on ideoita ja että hän pystyy ilmaisemaan niitä ei-sanallisesti. Tärkeää on huomioida myös se, ettei jäljen tarvitse vielä soveltuvuuskoetilanteessa olla siistiä. Piirustustaitoa mittaavat tehtävät on todettu haastaviksi osalle suoraan peruskoulusta tulevista hakijoista. Osalla aikuisopiskelijoista saattaa olla ongelma, etteivät he ole vuosiin piirtäneet.

Soveltuvuuskokeissa on teetetty eripituisia tehtäviä. Yksi tehtävä on saattanut kestää useita tunteja. Kovin laaja tehtävä saattaa hämmentää osaa hakijoista, joilla ei ole aiempaa kokemusta kestävyyttä vaativasta suorituksesta. Haastateltavat ovat miettineet

laajan tehtäväkokonaisuuden jakamista pienempiin osiin. Näin hakijan on helpompi käsitellä rajattuja osioita, ja lopulta osiot nivoutuvat yhteen.

7.4 Resurssien hyödyntäminen

Haastattelujen yhteydessä nousi esiin hyvinkin innovatiivisia lennokkaita ajatuksia koko opiskelijavalintaprosessin muuttamisesta. Opiskelu alkaisi yleisjaksolla ja vasta sitten valittaisiin oma suuntautumisala. Näin soveltuvuuskoe voisi olla kaikille taide- ja kulttuurialalle hakijoille sama. Ehdotettiin myös osastorajoja ylittävää yhteistyötä. Esimerkkeinä mainitaan soveltuvuuskokeessa käytettävien kysymysten ja tehtävien laadinta ja purku. Ydinajatuksena on, että kunkin opettajan erityisasantuntijuutta voidaan hyödyntää ja samalla saadaan resurssit tehokkaaseen käyttöön.

8 Johtopäätökset

Tämän kehittämishankkeen johtopäätökset luodaan teemahaastattelujen tuloksien ja teoreettisten viitekehyksien avulla. Tavoitteena on tutkitun aineiston pohjalta muokata vanhoja käytänteitä paremmiksi ja toivottavasti tuoda uutta näkökantaa asiaan. Soveltuvuuskokeessa yleisesti käytettyjä menetelmiä ovat ennakkotehtävän ohella hakijan haastattelu, kuvallinen ja / tai kirjallinen tehtävä.

8.1 Motivaatiotekijöiden ja sitoutumisen mittaaminen

Tämän kehittämishankkeen varhaisen vaiheen pohdinnoissa nousee esiin kysymys opiskelumotivaation mittaamisen mahdollisuudesta valintakoeprosessin aikana. Asenteen merkitys kiteytyy myös jo hyvin varhaisessa vaiheessa, ja mietimme millaisin keinoin voimme viestittää hakijalle ettemme hae virheetöntä suoritusta vaan oikeata asennetta. Mietimme myös voimmeko lisätä sinnikkyuden ja omaperäisyyden osuutta valintakoeprosessissa? Pohdimme hakijan alan harrastuneisuuden merkitystä ja sitä miten voimme kehittää oppilasvalintaprosessia niin, että eritavoin oppivat ja erilaisia vahvuuksia omaavat saavat taitonsa / vahvuutensa tuotua paremmin esille? Mietimme miten voimme mitata ahkeruutta tai lahjakkuutta? Vai voimmeko mitata niitä lainkaan?

Teemahaastatteluissa ilmenee, että käsitteenä hakijan sisäinen motivoituneisuus ja sitoutuminen nivoutuivat yhdeksi kokonaisuudeksi ja soveltuvuuskokeessa niiden arviointeja ei juurikaan eroteta toisistaan. Sisäisen motivaation selvittämistä pidetään hyvin tärkeänä asiana. Soveltuvuuskokeille varatussa ajassa sen selvittäminen kuitenkin koetaan epärealistiseksi. Tämä on realismia, koska parin päivän aikana soveltuvuuskokeissa saattaa käydä sata hakijaa. Yhtä hakijaa kohtaan käytettävissä oleva aika on todella minimaalinen, eikä tilanteelle voi mitään.

Teemahaastatteluissa tulee esiin, että soveltuvuuskokeen loppuun saattaminen ja kyky itsenäiseen työskentelyyn koetaan jo kertovan motivaatiosta ja sitoutumisesta. Tästä voimme olla yhtä mieltä. Motivoitumista voidaan havainnoida myös hakijan yleisestä

käyttäytymisestä ja vastauksista. Sisäistä motivaatiota pyritään selvittämään kysymyksillä hakijan alan harrastuneisuudesta. Teemahaastattelvat kertovat reagoivansa saamiinsa vastauksiin ja luottavat oman intuitionsa luomaan käsitykseen hakijasta.

Sitoutumista opiskeluun soveltuvuuskokeessa pyritään mittamaan opiskelu- ja työhistoriaa tutkimalla. Tarkastellaan sitä, että onko hakija esimerkiksi keskeyttänyt aiempia opintoja. Kysymyksellä hakijan tulevaisuuden visioista, kuullaan onko hakijalla näkemystä itsestään alan toimijana esim. viiden vuoden kuluttua.

Hakijan motivoituneisuutta ja sitoutumista nykytilanteessa pyritään selvittämään siis Viitalan (2004) mallin mukaan haastatteluissa esitetyillä täsmentävillä kysymyksillä. Hakijalta on tiedusteltu alan harrastuneisuudesta ja yleisellä tasolla hänen tietouttaan alalla toimijoista. Toteutuneiden ryhmähaastattelujen tuoman kokemuksen mukaan tilanteessa pystytään näkemään millainen hakijan omakuva on ja miten tarkkaan hän seuraa alan kehitystä tai millainen hänen yleiskäsityksensä alasta on.

8.2 Soveltuvuuden mittaaminen

Soveltuvuutta käsittelevissä pohdintoissamme nousee esiin halu yrittää vastata mm. kysymykseen: Tulisiko omaperäisyyden ja sinnikkyuden osoittamisen osuutta lisätä valintaprosessissa?

Teemahaastattelvien mielestä hakijoiden soveltuvuutta kuvaa luovuus ja lahjakkuus sekä ongelmanratkaisukyky. Hakija saattaa olla monin eri tavoin lahjakas, vaikka kädentaidoissa olisi vielä kehitettävää. Soveltuvuuskokeessa pyritään tuomaan esille hakijan kekseliäisyys ja hänen idearikkautensa. Teemahaastatteluissa tulee myös ilmi, että alalle hakeudutaan eri syistä. Hakijoista toiset haluavat oppia nimenomaan kädentaitoja ja toiset ovat kiinnostuneita nimenomaan suunnittelusta. Molempien ryhmien edustajia alalla tarvitaan.

Johtopäätöksenä todetaan, että hakijan omaperäisyyttä on syytä korostaa, joten tehtävien tulisi olla monipuolisia ja ne voisivat painottua enemmän materiaalien luovaan käyttöön kuin esim. varsinaiseen piirtämiseen. Tehtävissä voi myös olla enemmän vaihtoehtoja.

Piirtämistehtävän rinnalla voi olla vapaammin valittava materiaalin luovaan käyttöön perustuva tehtävä. Hakijoilla on erilaisia vahvuuksia ja niiden esille saaminen soveltuvuuskokeessa on erittäin haastavaa, mutta tärkeää. Tehtävien valinnaisuus antaa hakijalle mahdollisuuden käyttää omia vahvuuksiaan.

8.3 Haastattelumenetelmien käyttö oppilasvalintaprosessissa

Haastattelutilanteen vuorovaikutteisuus, koetaan kokonaisuudessaan sangen merkittäväksi, koska se antaa lyhyessä ajassa hyvän yleiskäsityksen hakijan persoonasta ja olemuksesta. Tämä hakijan henkilökohtainen tapaaminen ja haastattelu on epäilemättä koko oppilasvalintaprosessin kulmakivi.

Teemahaastatteluissa kävi ilmi, että soveltuvuuskokeiden haastattelijoina saattaa toimia jo opiskelemassa olevia alan opiskelijoita. Tämä ennakkoluuloton malli antaa varmasti uutta näkökantaa asioihin, koska opiskelija elää keskellä tilannetta, josta haastateltavan tulisi selviytyä. Haastateltavan on todennäköisesti helpompi kertoa näkemyksiään ja ajatuksiaan vertaiselleen, kuin tulevalle opettajalleen. Uusikylän (1994) mainitsema omakuva pääsee näin paremmin esille ja tilanteessa on vähemmän jännitteitä kuin normaalisti.

Johtopäätöksenä todetaan, että soveltuvuuskokeiden aikana suoritettut haastattelut ja täsmentävät kysymykset kertovat hyvin siitä onko hakija todella kiinnostunut alasta ja antavat riittävät tiedot soveltuvuuskokeen arvioinnin toteutumiseksi tältä osin. Haastattelut välittävät valitsijoille myös non-verbaalista viestiä hakijan olemuksesta ja asenteesta.

Todetaan myös, että opiskelijahaastattelijan mukana oloa voi suositella, tietyin varauksin. Hakijan tietoturva on luonnollisesti turvattava. Ehdotamme, että menetelmässä voisi olla vielä välivaihe, jossa nykyinen opiskelija- ja opettaja haastattelisivat hakijat yhdessä.

Joudumme toteamaan, että ennakkotehtävien purkuun ei opettajilla tällä hetkellä ole riittävästi resursseja. Esitämme, että opettajat pyrkivät tuomaan tämän seikan paremmin

esiin ja heidän tulee korostaa asian tärkeyttä. Ehdotamme siis, että hakija kirjoittaisi ennakkotehtävänä lyhyen esseen. Sen pituus voidaan rajata esim. yhden A 4 -arkin pituiseksi. Esseen kirjoittaminen tai tehtävän tekemättä jättäminen kertoo paljon hakijan sitoutuneisuudesta, motivaatiosta ja luovuudesta.

8.4 Kädentaitojen ja sinnikkyiden mittaaminen

Kädentaitojen osalta todetaan pohdinnoissamme tiedon soveltamisen taitojen mittaamisen olevan suhteellisen helppoa. Teemahaastateltavat olivat tästä aivan eri mieltä! He kokivat sen vaikeammaksi kuin soveltuvuuskokeen muut osa-alueet.

Kuvallisen ilmaisun tehtävänä on osoittaa, että opiskelija pystyy ilmaisemaan ideoitaan non-verbaalisin keinoin. Piirustustaitoa mittaavat tehtävät todetaan haastaviksi osalle suoraan peruskoulusta tulevista hakijoista. Aikuisopiskelija saattaa kokea myös tilanteen haastavaksi jos hän ei ole vuosiin piirtänyt, tai muutoin harjaannuttanut kättään.

Soveltuvuuskokeessa on aiemmin kokeiltu ajallisesti eripituisten tehtävien teettämistä. Tehtävä on saattanut kestää tunnin tai jopa useita tunteja. Laaja tehtävä saattaa kuitenkin hämmentää osaa hakijoista. Heillä ei välttämättä ole aiempaa kokemusta kestävyyttä vaativasta suorituksesta.

Sitkeyden mittaamisen vaikeus heijastui jo pohdinnoissamme, mutta haastatteluissa se sai erityisen aseman, sillä kaikki haastateltavat näkivät sen tärkeyden. Tähän haasteeseen vastaaminen tyhjentävästi ei valitettavasti tämän tutkimuksen puitteissa ollut mahdollista.

Johtopäätöksenä todetaan myös, että hakijoiden ikäjakauma tulisi ottaa huomioon entistä paremmin soveltuvuuskoetehtäviä laadittaessa. Tässä yhteydessä viitataan aiempaan johtopäätökseen tehtävien entistä laajemmasta valintamahdollisuudesta, jolloin hakijan vahvuudet pääsevät paremmin esiin. Todetaan myös, että koska kuvallinen ilmaisu on yläasteella valinnainen aine, ei kuvallisen tehtävän perusteella voi yksistään valintaa suorittaa.

Teemahaastatteluissakin ilmenee, että opettajat ovat jo miettineet yhden laajan tehtävän jakamista, jonka osiot nivoutuvat toisiinsa, muodostaen lopulta kokonaisuuden. Tietojen ja taitojen soveltaminen käytäntöön on opiskelijien edetessä tärkeää, joten tehtävä voisi mitata myös soveltamista ja valintojen vaikutusta seuraavaan tehtäväosioon. Ison tehtäväkokonaisuuden pilkkomisella pyritään luomaan rennompaa ilmapiiriä, jossa hakijat pystyvät tuomaan esiin vahvuutensa.

Edellä kuvattu tehtävien pilkkominen voidaan käsittää myös niin, että sinnikkyuden mittaamisesta joudutaan tinkimään, vaikka se koetaan hyvin tärkeäksi asiaksi.

Hakijoiden erilaiset taustat ja aiemmat kokemukset tekevät näin heterogeenisen ryhmän ollessa kyseessä sinnikkyuden mittaamisen erittäin vaikeaksi. Nuorten henkilöiden henkistä kasvua ja kehitystä tapahtuu luonnollisesti koko mahdollisen kolmen vuoden koulutuksen ajan ja ehkä on syytä luottaa siihen, että myös sinnikkyys kasvun ja koulutuksen myötä.

Eräs haastateltava esitti kädentaidon mittarina opiskelijan mukanaan tuomaa portfolioa, mutta sen pyytäminen osaksi pääsykoevaatimusta tuntuu kohtuuttomalta, johtuen hakijoiden taustojen erilaisuudesta.

8.5 Resurssien käytön tehostaminen

Teemahaastatteluissa tuotiin esiin käytössä olevien resurssien tehokkaampi käyttö. Johtopäätöksissämme voimme yhtyä tähän näkökantaan ja suositella ennakkoluulottomuutta eri osastojen voimien yhdistämisessä ja opettajien henkilökohtaisten vahvuuksien hyödyntämisessä. Suosittelemme, että jokaisen aineen opettajan tulee saada arvioida sitä osa-aluetta, jossa itse on vahva. Ehdotuksen ydinajatuksena on, että kunkin opettajan erityisasiantuntemus saadaan tehokkaaseen käyttöön.

Yhteistyö tulisi saattaa käsittämään myös soveltuvuuskoetehtävien suunnittelun ja laadinnan. Vuorovaikutuksen lisäämisellä yli osastorajojen saadaan uusia näkökulmia soveltuvuuskokeisiin. ”Ainahan voi oppia toisen kokemuksesta”-periaatteella. Soveltuvuuskokeiden jälkeen pidettävä palautepalaveri koetaan myös kokeilemisen arvoisena, näin saadaan heti tuoreeltaan dokumentoitua kokemukset muistiin

tulevaisuutta varten.

Opettajat toimivat oppilasvalintaprosessissa vastuullisesti ja kokevat, että heillä on vastuu oikeanlaisten opiskelijoiden löytymisestä soveltuvuuskokeissa.

Valintakoeprosesseen käytettävissä oleva aika on niin rajallinen, että se tuo haastetta hakijaan tutustumiseen. Resurssien lisääminen on oikea tie kehittää oppilasvalintaprosessia.

Oppilasvalintaprosessissa pyritään objektiiviseen tulokseen, mutta on muistettava, että kun ihminen tekee arviota toisesta ihmisestä, on tulkinta kuitenkin aina subjektiivinen.

9 Päätäntö

Valitsimme kehittämishankkeemme aiheeksi valintaprosessin kehittämisen käsi- ja taideteollisuusalan oppilaitoksessa, koska halusimme nostaa aiheen yleiseen keskusteluun sen merkityksellisyyden takia. Toivomme tässä työssä esiin tulevien seikkojen kertovan oppilasvalintaprosessin tärkeydestä ja moniulotteisuudesta sekä tuovan lisäresursseja opettajille prosessiin keskittymiseen ja sen kehittämiseen.

Haastattelumetodiksi valikoitui nopeasti teemahaastattelu. Valintaamme vaikutti ihmiskäsityksemme ja halumme toimia alan kehittäjinä. Haastateltavat olivat innostuneita ja työtähän emme ole koskaan pelänneet. Haastattelujen luottamuksellisuuden vuoksi, emme liitäneet niiden suoraa sisältöä tämän työn yhteyteen, vaan käsittelemme tuloksia yhtenä kokonaisuutena.

Teemahaastatteluista saimme paljon ajattelemisen aihetta ja niiden sisällöstä johdettua uusia näkökantoja, joita suosittelemme laajemminkin kokeiltaviksi. Haastattelujen yhteydessä nousi säännöllisesti esille intuition merkitys soveltuvuuskokeissa ja varsinkin haastatteluosiossa. Haastateltavat kertoivat tekevänsä havaintoja kehonkielestä, ilmeistä ja eleistä. Halusimme tuoda esiin teoreettista viitekehystämme, joka kuten voimme todeta, monin paikoin tukee jo olemassa olevia käytänteitä.

Opiskelijavalintaprosessi heijastuu monen ihmisen elämään. Onnistuessaan se luo pohjan tuleville opinnoille ja valitut opiskelijat kokevat tyydytystä opinnoistaan. He ovat sitoutuneita ja motivoituneita ja heitä on ilo opettaa. Opettaja voi keskittyä enemmän opetettavan aineen sisältöön.

Yhteistyömme sujui hyvin ja työn jako selkiytyi nopeasti. Kehittämishankkeemme poikkeava rakenne sopi ohjaavan opettajamme mielestä hyvin opettajakoulutuksen refleктоivaan ajatteluun. Koemme onnistuneemme tässä kehittämishankkeessamme ja toivomme, että tästä on hyvä jatkaa oppilasvalintaprosessin kehittämistä.

Lähteet

Heiskanen, Sini 2009. Opiskelumotivaatiota vahvistavia ja heikentäviä tekijöitä. Opinnäytetyö. Laurea Ammattikorkeakoulu, Palvelujen tuottaminen ja johtaminen. Laurea Leppävaara.

Hirsjärvi Sirkka, Hurme Helena. 2009. Tutkimushaastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudemus. Helsinki University Press. Helsinki

Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko & Sajavaara Paula. 1997. Tutki ja kirjoita. Kirjayhtymä Oy. Helsinki

Pruuki, Lassi. 2008. Tietoa, taitoa ja työkaluja, 8, 37-38. Edita Prima Oy. Helsinki.

Rauste – von Wright, Marjaliisa. 1998. Opettaja tienhaarassa, 14. WSOY – Kirjapainoyksikkö. Juva

Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen, 37. Helsinki: Edita.

Salakari Hannu. 2007. Taitojen opetus, 20, 25, 32, 39, 49 - 50, 69. Saarijärvi. Saarijärven Offset.

Uusikylä, Kari. 1994. Lahjakkaiden kasvatus. Juva. WSOY.

Uusikylä, Kari. 2003. Vastatuulia. Juva. PS –kustannus.

Vahtera, S. 2007. Optimistit opintiellä. Opinnoissaan menestyvien nuorten hyvinvointi lukiosta jatko-opintoihin. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Vikelaäinen & Tervonen. 1995. Opi ja opeta tehokkaasti.

Sähköiset lähteet:

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/.../Heiskanen_Sini.pdf.

http://www.koulutusnetti.fi/index.php?path=ammattilliset_perustutkinnot 28.03.2011